

CHUYỆN VIỆT NAM GIÚP CHÂU PHI TRỒNG LÚA

PGS.TS DƯƠNG VĂN CHÍN

Anh Augustine Lomax và PGS.TS Dương Văn Chín trên ruộng lúa gieo sạ khô có tưới nước bổ sung tại tỉnh Grand Cape Mount, Liberia

Có những lần tôi từ châu Phi trở về, một vài DN kinh doanh XK lương thực có hỏi rằng: Việt Nam giúp châu Phi trồng lúa thì có “vẽ đường cho hươu chạy hay không?”. Tôi trả lời rằng nước ta giúp châu Phi trồng lúa để góp phần đảm bảo an ninh lương thực cho họ là hợp đạo lý...

Niềm hạnh phúc lớn lao nhất đối với những chuyên gia như chúng tôi là sự hân hoan của người dân bản xứ khi đứng tại những cánh đồng lúa Việt trĩu bông trên lục địa đen.

Giả sử Việt Nam giúp châu Phi tự túc được lương thực, người dân và chính phủ nhiều nước ở châu lục này sẽ cảm ơn Việt Nam thì đó là niềm vui và vinh dự cho đất nước chúng ta. Đến khi đó ta sẽ XK gạo chất lượng thật cao hoặc các sản phẩm đặc sắc từ gạo đến các quốc

gia có nhu cầu với kim ngạch vẫn không giảm. Đó cũng là xu hướng mà các bên cùng có lợi chứ không nhất thiết phải mong chờ người dân châu Phi luôn luôn đói, để ta luôn còn thị trường XK gạo.

Trở lại chuyện ta sang châu Phi chỉ cho họ trồng lúa thì có làm mất “bí kíp” của ông bà tổ tiên chúng ta hay không. Chắc nhiều người cũng đồng ý với tôi rằng phát triển sản xuất nông nghiệp là sự giao thoa giữa những thành tựu trong nghiên cứu khoa học và những kiến thức bản địa của những dân tộc trong từng quốc gia ở mỗi địa phương.

Phần lớn người dân Việt Nam trước đây trồng lúa mùa chịu ảnh hưởng của quang kỳ. Lúa mùa cao cây, đáp ứng với phân đạm thấp, dễ đổ ngã và năng suất thấp. Chỉ đến năm 1966, giống lúa cao sản đầu tiên trên thế giới là IR 8 được du nhập vào Việt Nam và sau đó được nông dân chấp nhận và thay thế dần các giống lúa mùa địa phương. Lúa ngắn ngày nên trồng được hai đến ba vụ trong năm. Những kỹ thuật tiên tiến cũng đã được nghiên cứu áp dụng, thí dụ như cung cấp phân bón, tưới nước, BVTV, công nghệ thu hoạch.

Thành tựu của cuộc Cách mạng xanh tại Việt Nam là sự kết hợp hài hòa giữa khoa học kỹ thuật Việt Nam và quốc tế, giữa kinh nghiệm của nông dân tích lũy từ ngàn xưa với những tiến bộ kỹ thuật hiện đại, chứ không riêng gì “bí kíp” của tổ tiên chúng ta. Với thời đại công nghệ thông tin hiện đại, một nhà khoa học phương Tây có thể đến Việt Nam quay những đoạn video clip chi tiết từng khâu từ khi làm đất gieo sạ cho đến thu hoạch. Những thông tin đó đều được đưa lên mạng internet.

Tất cả những nhà khoa học nông nghiệp và người dân châu Phi đều có thể xem các hình ảnh sinh động đó, nhưng chắc gì họ làm được như ta mà sợ rằng sẽ mất “bí kíp” hoặc họ đã vi phạm quyền sở hữu trí tuệ của ông bà tổ tiên chúng ta?

Ở châu Phi, lúa cạn phổ biến hơn lúa có tưới. Những nơi có sông rạch, nguồn nước ngọt dồi dào thì có thể đầu tư, xây dựng những hệ thống thủy lợi để trồng được hai vụ lúa thâm canh mỗi năm. Đó là chuyện lâu dài đòi hỏi sự quyết tâm rất lớn của chính quyền các nước sở tại. Trong những giai đoạn trước mắt có những cách khác để phát triển từng bước. Có những vùng đồng bằng bằng phẳng, nhưng chưa có điều kiện xây dựng những hệ thống thủy lợi hoàn chỉnh thì vẫn có thể thâm canh một vụ lúa mỗi năm dựa vào nước mưa nhưng không phải là lúa cạn.

Ở miền Tây châu Phi, có nhiều nước có lượng mưa rất lớn mỗi năm. Liberia có hai mùa mưa nắng và vũ lượng mỗi năm trung bình khoảng 3.500 mm. Mùa mưa bắt đầu từ tháng 5 và kết thúc vào tháng 11. Sierra Leone cũng có điều kiện tự nhiên tương tự như Liberia. Trong mùa nắng, nhiệt độ rất cao, các cánh đồng cỏ savahna có thể được cày ải, phơi khô cho chết cỏ. Cần qui hoạch đắp những bờ giữ nước mùa mưa. Vào tháng 7 xới đất lại trong điều kiện khô trên mặt và gieo sạ lúa. Nếu ngâm cho hạt hút nước đầy đủ trước khi gieo và xới nhẹ chôn vùi hạt vào trong đất thì sẽ rất tốt. Sử dụng hóa chất để diệt cỏ. Giữ nước mưa trong ruộng để bón phân vào những thời điểm cây lúa cần. Thu hoạch lúa vào đầu mùa khô khoảng tháng 11. Tôi đã có kinh nghiệm với kỹ thuật này tại Liberia.

Khi tôi ở châu Phi, có nhiều bài báo họ viết rằng một số công ty của các nước phát triển, thậm chí của những nước đang phát triển đã ký kết với chính phủ một số nước châu Phi để thuê dài hạn những cánh đồng rộng hàng trăm ngàn ha để sản xuất nông nghiệp trong hàng trăm năm. Đó là chuyện của họ vì lợi nhuận hoặc vì an ninh lương thực của chính những nước có chủ trương đầu tư. Có một số trường hợp đã xảy ra mâu thuẫn giữa chủ đầu tư và người dân bản xứ.

Việt Nam chúng ta có thể hiện diện tại châu Phi dưới những phương thức hợp tác khác hơn. Chuyên gia Việt Nam có thể đến từ nhiều nguồn tài chính khác nhau, nhưng quan trọng nhất là thể hiện được công nghệ trồng lúa Việt Nam có thể giúp phát triển sản xuất lương thực ở châu lục này. Nhà nước Việt Nam nên khích lệ các nước bạn tham quan đất nước ta và thiết lập những chương trình hợp tác hai bên để chuyên gia của ta sang giúp họ.

Với những dự án như vậy chúng ta sẽ mang máy móc, công cụ, kinh nghiệm, giống lúa ngắn ngày để thể hiện những mô hình có tính thuyết phục cao trên đồng ruộng của họ. Đến khi đó, những công ty bản địa sẽ nhập khẩu giống lúa, phân bón, thuốc BVTV, máy móc, công cụ từ Việt Nam. Sự hợp tác kinh tế ngày càng phát triển và sự gắn bó giữa đất nước, con người Việt Nam và châu Phi ngày càng đơm hoa kết trái.

Người Việt có trình độ chuyên môn cao sang giúp các nước bạn không mang ý nghĩa đi làm thuê cho các tổ chức quốc tế, hoặc cho các nước giàu mà mang ý nghĩa nhân văn, tình đồng loại muốn chia sẻ khoa học kỹ thuật để họ thoát được cảnh nghèo đói. Những sự hợp tác đó nếu mang lại thành công sẽ là một vinh dự cho dân tộc Việt Nam và đất nước ta ngày càng có thêm nhiều bạn bè trên thế giới.

[Ghi chú: Bài này đã được đăng trên báo Nông Nghiệp Việt Nam vào ngày 22 tháng 9 năm 2011]